

*FEHÉR Ágota*¹

S. Szabó József (1862-1944) pedagógusi munkássága: a „szeretet igéjével”² való nevelés példája

Abstract: The Work of József S. Szabó (1862–1944) as a Teacher: An Example of Education with the “Biblical Word of Love”

The spirit of the Reformed College of Debrecen has been a defining value for centuries, and it still is today, helping students to grow up and develop their best abilities. Its effectiveness is determined by dedicated teachers, who support the students with both their knowledge and personality, while their activities also provide inspiration that should be followed as an example for future educators. The teaching work of József S. Szabó, the religion teacher and Director of the Debrecen Reformed College High School between 1922 and 1929, carries rich values with the spiritual growth of both the institution and its students. The purpose of this study is to examine the life path that served as the source of this exceptional pedagogical effect and through it to support the lessons of the roots

---

¹ Egyetemi tanársegéd, Károli Gáspár Református Egyetem, Pedagógiai Kar, Nagykőrös; e-mail: feher.agota@kre.hu.

² NÉMETH Tamás (2013): A vallásitanítás története, In: Györi L. János (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma (1850–2012). Iskolatörténeti tanulmányok*. Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület. 318.

of the spirit. In the background of the processing, in addition to the relevant literature, high school bulletins and parish minutes were also used as a basis.

Keywords: József S. Szabó, Reformed College of Debrecen, religion teacher, youth church, enrichment of faith and knowledge

A Debreceni Református Kollégium szellemisége évszázadokon át meghatározó értéket jelentett, s jelent ma is, segítve diákok felnövekedésének útján legjobb képességeik kibontakoztatását. Eredményességét jelentősen meghatározzák elkötelezett pedagógusok, akik tudásukkal és személyiségükkel egyaránt biztos támaszt nyújtanak a diákok számára, mindeközben pedig olyan gyökereket is jelent tevékenységük, amely példaként követendő a jövő nevelői számára.

A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának vallásánára, 1922 és 1929 között pedig egyúttal igazgatója, S. Szabó József pedagógusi munkássága igazán gazdag értékeket hordoz mind az intézmény, mind tanítványai lélekben való gyarapításával. Többek között a következő jellemzések kísérik tevékenységeit, gondos megnyilvánulásait:

„diákjai lelkét értő és gondozó lelkipásztor”;³

„személye lelkes és lelkesítő, mindenkiért tenni vágyó, mindenkiben valami értéket meglátó pedagógus és tudós lelkipásztor egyéniség”;⁴

„a diákság körében hamar népszerűséget szerzett imponáló tájékozottságával, hihetetlen teherbírásával (...) valamint szeretetteljes figyelmességével”;⁵

„Mi, akik hosszabb időn át közelében voltunk, éreztük fennkölt egyénisége kisugárzását. Mellette mindig jól éreztük magunkat, s oldaláról eltávozva mindig jobbaknak éreztük magunkat (...) a szeretet igéjével teremtett rendet.”⁶

---

³ I. m. 679.

⁴ KARÁCSONY Sándor (1943): *A magyarok Istene*. Budapest. 46–56.

⁵ NÉMETH (2013), 682.

⁶ I. m. 318.

Jelen tanulmány célja ennek a kivételes pedagógusi hatásnak forrásaként szolgáló életút megvizsgálása s általa a lelkület gyökerei tanulságainak megtámogatása. A feldolgozás háttérben a vonatkozó szakirodalmakon túl gimnáziumi értesítők, valamint egyházkerületi jegyzőkönyv is alapul szolgáltak.

A kutatást a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának *Hitéleti képzések és a tehetséggondozás fejlesztése* című pályázata támogatja.

Az életút gyökerei és szellemiségének pillérei

S. Szabó József Gömör vármegyében, Serkén született, majd helybeli, később rimaszombati tanulmányai után a Sárospataki Református Főgimnáziumban tett érettségi vizsgát 1882-ben. A pataki gyökerek és szellemiség gazdagította pályája alapjainak lerakását is, amelynek első lépései teológiai tanulmányaival indultak, szintén Sárospatakon.⁷

Szorgalma, lelkessége mindvégig kísérte tevékenységeit és inspirációt nyújthatott társai számára is. Már teológus korában megmutatkozott tehetsége a magyar irodalom irányában is, alkotásaival több pályadíjat nyert. Irodalmi érdeklődése és elmélyülése nyomán, valamint szervezői tevékenysége révén a magyar irodalmi önképzőköri társulat elnökévé vált az akadémiai ifjúság bizalmát élvezve. Alkotókészsége megmutatkozott irodalmi művein túl is, hiszen elköteleződése magával ragadó volt, és másokért is tenni akaró elhívással társult személyében. Így vált többek között 1884-től a *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* szerkesztőjévé, valamint az 1885/1886. tanévben az „ifjúsági könyvtár őrévé”. Később a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság választmányának tagja lett. Küldetési tovább erősítették és mélyítették elkötelezettségét az irodalom, a művelődés szeretete irányában, egyúttal pedig mindezek továbbadásában társai, a közösség felé. Mindvégig megmutatkozott szervezőkészsége, rátermettsége, valamint a Biblia üzeneteiben s a hit erejében való támaszra találása.

---

⁷ S. Szabó József életútjának feldolgozásához kapcsolódó forrásaim: GYŐRI L. János (szerk.) (2013): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma (1850–2012). Iskolatörténeti tanulmányok*. Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület; BARCZA József (szerk.) (1988): *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya. <https://core.ac.uk/download/pdf/35139652.pdf> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. február 28.).

Lelkészképesítő vizsgát tesz, segédlelkészi hivatásán túl pedig házitanító, majd az 1887/1888. tanévben a rimaszombati Egyesült Protestáns Főgimnázium helyettes tanárának hívja. Tevékenységeit mindvégig kísérte társainak bizalma, egyúttal nevelőként is meghatározta eredményességét, hivatásának értékét. A pedagógusi pálya felé való irányulása a Budapesti Tudományegyetem elvégzésével válhatott még teljesebbé, az 1889/1890. tanévtől pedig a karcagi református gimnázium rendes tanára, majd igazgatóhelyettese lett.

Munkássága tehát két fő pillérre támaszkodik, amelyek összhangja kíséri hivatásának kibontakoztatásában. Lelkipásztorként a Gömöri Egyházmegye jegyzője, amely feladatkörében ugyancsak megmutatkozik a lelki támogatás mellett is szervezői tevékenysége, a kultúra támogatása, az emberek segítése a művelődésben, tudásuk gyarapításában: népkönyvtárat létesít.

Emellett pedagógusként intézményében is folyamatos további szervező tevékenysége: dalegyletet, irodalmi estélyeket szervez, összességében nagy gondot fordít az ünnepekre (pl. március 15., nyilvános tanévzáró). Precizitása, lelkes tenni akarása és szervezőkészsége megmutatkozik abban is, hogy a tanári kar jegyzője, valamint 1897-től a Tiszántúli Református Tanáregyesület jegyzője, illetve az Országos Református Tanáregyesület megalakításában és szervezésében részt vesz: főjegyzője, majd társelnöke. Mindeközben intézményében a szegény tanulók könyvtárának kezelője, hiszen lényegesnek tartja a tanulás támogatását, a tudás értékét, ezáltal is a gyermekek legjobb képességeinek kibontakoztatását. Tevékenységeinek további meggazdagítását jelenti Debrecen városával való sokrétű kapcsolódása: a debreceni református egyházközség presbitere, a debreceni kulturális élet támogatója, a Jótékony Nőegylet titkára, ünnepeket szervez, szakértőként felügyel árvaházi iskolát.

S. Szabó József munkásságának alapjai a Debreceni Református Kollégiumban

S. Szabó József kivételes pedagógusi személyiségét és hivatását nemcsak a diákjai felé átadandó minél gazdagabb ismeretrendszer vezérelte, hanem eközben saját maga is folyamatosan képezte magát, pl. külföldi tanulmányutakon vett részt, ezáltal is

gyarapítva tudományos kutatási eredményeit, mélyítve kutatási témájának, a reformáció szellemiségének megértését. Szakértelme és lelkülete mindvégig elismertté tette tanítványai és kollégái körében is: 1894-ben a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában a klasszika-filológiai tanszék rendes tanáráként latint és görögöt tanít, majd az intézmény vallásánára, később pedig igazgatója lesz.

Székfoglaló értekezése hűen kifejezi szemléletét, ezért *Az ó-klasszikus költészet nevelő hatása*⁸ címmel megosztott nevelői iránymutatóiból főbb csomópontokat kiemelünk.

Az iskola nevelői szerepéhez kapcsolódóan kiemeli a kitartás, az elköteleződés szerepét, valamint megmutatkozik az emberségről alkotott gondolata, élettapasztalata is: „Emberré képezni a szó legigazibb és legnemesebb értelmében; vallásos, jellemes embert, azzal az önzetlen érzéssel, azzal a fenkölt gondolkozással, mely – az írás szavai szerint – nemcsak a maga hasznát, hanem másét is nézi; – embert, a ki ezer küzdelmek, millió érdekek keresztüztüében soha meg nem tántorodik s lelkének egyensúlyát el nem veszíti, ily embert képezni nem pusztá ténybeli ismeretekkel, hanem az ismeretekből elvonható tartalmas, magasztos eszmékkal lehet. – Mi más pedig a középiskola feladata, mint a becsületes emberré nevelés! ... igaz emberség, stréberség, szélhámosság nélkül.”

Az emberré nevelés teljesebbé tételéhez az irodalom lélekben nemesítő szerepét is jelentősnek tartja. Saját alkotói útjára is építkező tanulságként erősíti meg: „A gyermek emberré nevelésének századok óta leghathatósabb eszköze: a költészet örökszép termékei. ... üresebb szívet és lelket annál még képzelni sem lehet, melyből kihalt az irodalom iránti meleg érdeklődés.”

A gyermekek lelki támogatása kiemelt a nevelés teljesebbé tételéhez, a gyermeki személyiségre hangolt érzékeny figyelem pedig segítséget nyújt az ő megértésében is: „A humanistikai iskolázás már épen az irodalmi tanulmányon alapszik és ... a leglelkesebben karolta fel a költészetet. Volt rá oka. Főként két jogczimen vette méltó pártfogásába. Egyik a költészetnek soknemű becsét illeti, másik a gyermeki lélek mély megfigyelésére vonatkozik.... A gyermek világa különösen a képzelet és az érzés világa. Oly táplálékot kell tehát neki nyújtani, mely e világból való.”

A múlt értékeire, kiemelten a klasszikus műveltségre való támaszkodás ugyancsak elengedhetetlen a gyermekek pedagógusai számára, mindez pedig magasabb szintű

---

⁸ *Gimnáziumi Értesítő* (1895/1896), 3–32.

értékekkel is gazdagítja mindannyiukat: „Óhajtandó, hogy legyen a költői művek tanítása önczél. Emelkedjék föl általok a gyermek-ifjú lelke ama magasabb és tisztább régiókba, a hol érzelmeit megkristályosodni, lelkét nemesülni érzi; életét és az egész nagy világot az idealismus tündöklő zománczával látja bearanyozva. A klasszikus költészet a leghálásabb eszköz, melyre valaha tanítómester szemét vetette.”⁹

S. Szabó József székfoglaló gondolataiban kifejeződik tehát mindaz a szellemiség, amely a Debreceni Református Kollégium értékét és eredményességét is meghatározóvá tette: az ismeretek átadásán túl a lélekben való gyarapodás mellett köteleződik el; továbbá megerősíti a kitartásnak, az elmélyülésnek a szerepét, egyúttal pedig olyan gazdagító forrást lát a költészet világában, amely a személyiségnek nemesebbé, erkölcsiében is értékesebbé váló fejlődési lehetőségét ragadja meg.

1901-től S. Szabó József a Vallástani Tanszék vezetője lesz, amely feladatkörére az egyházkerületi jegyzőkönyv tanúsága szerint a következő indoklással kerülhetett: „tekintettel kitűnő papi képezésére, gyakorlati tapasztalataira, egyházi és vallási irodalom és költészet terén szerzett érdemeire, általánosan ismeretes egyházas jellemére és érzületére”.¹⁰

Tevékenységeiben mindvégig jelentős szerepet töltött be az Ige szavának közvetítése, szervező-szerkesztő munkájának is köszönhetően pedig mindez egy prédikációgyűjtemény szerkesztésében is megmutatkozott: 1902 és 1917 között a *Debreczeni Lelkészi Tár* szerkesztője. A gyűjtemény tartalma többek között: bibliamagyarázatok, egyházi és szertartási beszédek, lelkigondozás körébe tartozó dolgozatok, imádságok, alkalmi beszédek.

S. Szabó József prédikációinak témája is hűen kifejezi életútját, tapasztalatainak és szemléletének irányvonalait a Biblia üzeneteivel, a diákok lelki világára való hangolódással. Néhány példa ezek közül:

Az evangéliumi szabadság – Reformáció emléknapján (VI. évf., 1908, „alkalmi beszédek”)

Szabadság és szeretet – Reformáció emlékünnepén (IX. évf., 1911, „alkalmi beszédek”)

A hívő Péter (VII. évf., 1909, „Bibliamagyarázatok”)

Kálvin liturgiája (VII. évf., 1909, „dolgozatok a liturgia köréből”)

⁹ A székfoglaló beszéd idézett gondolatainak forrása: Uo.

¹⁰ *Egyházkerületi jegyzőkönyv* (1901), 72.

Kösziklák	(I. évf., 1902 „ünnepi beszédek”)
Tanuló fölött	(V. évf., 1907, „halotti beszédek”)
A keresztyén ifjak útja	(IX. évf., 1911, „beszédek ifjúsági istentiszteletekre”)
Munkára fel!	(X. évf., 1913, „beszédek ifjúsági istentiszteletekre”)
Az ifjúság álmái	(XI. évf., 1913, „beszédek ifjúsági istentiszteletekre”)
Szeretet és boldogság	(XII. évf., 1914, „esketési beszédek”)

S. Szabó József munkássága a magyar református prédikációs gyakorlathoz kapcsolódóan is értékes meggazdagítást jelentett, elemzései egyaránt építettek a múlt pilléreire és a fejlődés lehetőségét is magukban hordozták.¹¹

„Alapvetően régi vágású tanár volt, erős klasszikus műveltséggel, történelmi érdeklődéssel (írásai közül egyház- és kollégiumtörténeti művei a legmaradandóbbak), ugyanakkor biblikus alapokon álló személyes kegyességet képviselt és sugárzott tovább, ami újszerű jelenség volt a század eleji Debreceni Kollégiumban. S végül mindehhez erőteljes és egészséges nemzeti elkötelezettség társult. Az új tanárok kiválasztásánál fontosnak tartotta, hogy azok szakmailag kiválóak, nemzeti és keresztyén szempontból elkötelezettek legyenek.”¹²

A Debreceni Református Kollégium lelki életének szervezése – S. Szabó József vallástanári munkássága

S. Szabó József tevékenységei nyomán „a 20. század első évtizedeiben megpezdült a debreceni ifjúság hitélete”.¹³ Lelkipásztori és pedagógusi hivatása szerves egységként nyújtott példát a diákjai számára életük és tanulmányaik irányában kitartó, elmélyült

¹¹ Vö. SZETEY Szabolcs (2016): *Adatok a magyar református prédikációs gyakorlat újraértékeléséhez 1784–1878 között*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan Kiadó.

¹² GYÖRI L. János (2013): A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának története (1850–1952), In: Györi L. János (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma (1850–2012). Iskolatörténeti tanulmányok*. Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület. 87.

¹³ I. m. 66.

elköteleződésben, értékekkel való gyarapításában, egyúttal pedig közösségük lélekben való gazdagításában. „Őt a diák egyénisége, érdeklődési köre, lelkiállapota is érdekelte. Példájával tanított, vonzott és nevelt.”¹⁴

Az 1901/1902. tanévtől vallásos gyakorlatokat vezetett be a katolikus lelki gyakorlatok mintájára az ünnepek előtti ráhangolódás elmélyítése céljából. Olyan alkalmakat szervezett tehát, amelyekben az összetartozás megélésén keresztül, lelki közösségben lehetett felkészülni az ünnepekre. „A keresztyén egyház(ak)ban a keresztyén ünnepekkel mint identitásuk sajátjával való elmélyült foglalkozás eredményezheti csak azt, hogy a »világ« elé erős hitvallással álljanak, álljunk ki.”¹⁵ Mindennek nagy fontossága van mind a közösség, mind annak tagjai számára: az ünnep megélését elmélyültebbé teszi, s azt követően is segítséget nyújt abban, hogy az ünnepkör jelentése tovább gazdagítsa az emberi kapcsolatokat és az egyén útját egyaránt. A Debreceni Református Kollégium mindemellett példát mutat számunkra abban is, hogy mindennek közvetlen hatása a diákok tanulmányi eredményességében ugyancsak megmutatkozik.

„Minden ünnep és annak tartalma lényegesen több időt kér és kíván a gyülekezettől, lelkipásztortól, szolgálattevőktől, hogy az adott pillanatban, minősített módon emlékezzünk hitünk szent titkaira. ... az ünnep mindig jelen idejű.”¹⁶ A felkészülés, a ráhangolódás szerepe tehát kiemelt, a személyes elmélyülést pedig S. Szabó József azzal is megsegítette, hogy a diákokat kisebb csoportokra osztotta. A bensőségebb légkör, az összetartozás élménye az ünnepek fő üzenetének megtapasztalásához is elvezet: „nem az emberről, hanem elsősorban és mindenképp előtt Istenről szól”¹⁷ ... „Mivel az ünnep lényege Isten emlékezete, emlékezzünk Istenre.”¹⁸

S. Szabó József vallásstanári tevékenységeinek részeként kiemelten fontosnak tartotta a kisebb életkorú diákok megszólítását, számukra a Biblia szavainak közvetítését, s ezért az első négy évfolyam számára gyermek-istentiszteleteket vezetett be, amelyeknek

---

¹⁴ NÉMETH (2013), 686.

¹⁵ PAP Ferenc (2016): *Az egyházi év*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó. 17.

¹⁶ I. m. 224.

¹⁷ I. m. 86.

¹⁸ I. m. 169.

célja „nem az oktatás, hanem a hitre vezetés”.¹⁹ Az elhangzott igehirdetések írásban is megjelentek füzet sorozatként *A szeretetről* címmel, mellyel a kisebb létszámú, bensőséges csoportokban meghallgatott gondolatoknak egyfajta személyes további elmélyülésre lehetőséget adó, belső megérintődést megtapasztaló élményét is megsegítette.

S. Szabó József vallástanárként mint „atyai nevelőmester”²⁰ munkálkodott. Egyik tanítványa, Karácsony Sándor, a következőképpen fogalmazza meg az óráin tőle kapott, egyúttal minden tantárgyat átölelő üzenetet:

„Az emberi lélek világa, a történelem, a kultúra, a nemzet ... hogy élünk, szenvedünk, akarunk, szeretjük egymást, minden, minden, de még maga a földrajz, természetrajz és számtan is: értelmetlen és érthetetlen volna – Isten teremtő és gondviselő atyai kegyelme nélkül.”²¹

„... nem tudok elképzelni emberektől elrontott ügyeket, úgy tönkretéve, hogy Isten jóra ne fordíthatná. ... Nem lehet el nem hinned hittanórán és azonkívül a mindennapi életben azt, ami a Bibliában van. Például, hogy nem szabad felépíteni Babel tornyát. Nem lehet, mert ha nem hiszed el, és hozzáfogsz az építéshez, vagy előbb, vagy később, abba kell hagynod az építést. ... minden bibliai történet, egyháztörténelmi adat, hit és erkölcstani tétel, apologetikus vita és bizonyoságtevés mélyén lásd meg Isten atyai szeretetének és kegyelmének hozzáadhajolását.”²²

„Hogyan lehet jól tanítani? Úgy, hogy Istennek atyai szeretetét minden órán megérezze az összes diák. Karácsony Sándor így tanulta, mert neki így tanította a vallástanára.”²³

---

¹⁹ *Gimnáziumi Értesítő* (1898/1899), 59.

²⁰ NÉMETH (2013), 686.

²¹ KARÁCSONY Sándor (1931): *Leckék a leckéről*. Budapest. 87.

²² KARÁCSONY Sándor (1943): *A magyarok Istene*. Budapest. 76–79.

²³ NÉMETH (2013), 687.

S. Szabó József a hitbeli bevonódás fontosságát és egyúttal közösségteremtő szerepét is megerősítette munkásságában: megalapította az Ifjúsági Gyülekezetet (1902),²⁴ melynek célja, hogy „tagjaiban növelje és erősítse a hitet, erkölcsi érzést és református egyházunkhoz való szilárd ragaszkodást, valamint a tanulótársi összetartást és szeretetet.”²⁵

A közösség önszervező, amely által a diákokban segítséget nyújtott a felelősségérzet, az elköteleződés megalapozásában. Célja ezáltal „a református tanulók egyházas jellemének és érzületének ápolása az önképzés és öntevékenység által”.²⁶ Tanári felügyelet alatt, ám a diákok körében kialakított feladat- és tevékenységek mentén zajlottak tevékenységeik.

Az alkalmak rendjét tekintve „a gyülekezet szerény körben kezdte meg működését. Vasárnap délelőttönként gyűlt össze istentiszteletre, mely éneklésből, imádkozásból, bibliaolvasásból, esetleg bibliamagyarázásból, eredeti vallásos művek felolvasásából és vallásos költemények szavalásából állt”.²⁷ Kifejeződött tehát az egymás gondolataihoz való kapcsolódás lehetősége, a feldolgozott témákhoz mindenki megoszthatta saját tudását, elgondolását. Időnként előadókat is hívtak, akiknek témáihoz kapcsolódóan kérdezni lehetett, mindez pedig további elmélyülési, s ezzel személyes fejlődési lehetőséget is nyújtott. A közös igeértelmezés, témafeldolgozás tekinthető tehát egy gondolatrendszer közös mélyítésének, a feldolgozási mélységek közös gyarapításának; a minden tag számára megfogalmazódó további kérdéseik egymást is inspirálhatták.

„A gyülekezet összejövetelén mindenki mintegy vezéreszmeként hangoztatta, hogy tagjainak dolgaiban egyedül Jézus legyen a példaképe, az ő tanítása szerint igyekezzenek fejleszteni az Istenben való hitet. Közben elmélkedtek az istentisztelet helyes módjáról, éneklésről, imádkozásról.”²⁸ Az alkalmak célja tehát: „egymás hite által

---

²⁴ Az Ifjúsági Gyülekezet tevékenységeiről vö.: FEHÉR Ágota (2022): A Debreceni Református Kollégium Ifjúsági Gyülekezetének szerepe az intézmény tehetséggondozó tevékenységeiben, In: Koncz István – Szova Ilona (szerk.): *Társadalmi problémaérzékenység – Szakmai megoldáskeresés. Professzorok az európai Magyarorszáért. Húsz éve az európai Magyarország tudományos megújulása és a fiatal kutatók szolgálatában. A PEME XXIV. PhD-konferenciájának előadásai.* Budapest. 140–146. <https://peme.hu/wp-content/uploads/2022/12/PEME-XXIV.-PhD-Konferencia-elektronikus-konyv.pdf>.

²⁵ *Gimnáziumi Értesítő* (1922/1923), 14.

²⁶ *Gimnáziumi Értesítő* (1918/1920), 82.

²⁷ *Gimnáziumi Értesítő* (1903/1904), 95.

²⁸ *Gimnáziumi Értesítő* (1903/1904), 96.

épüljenek”,²⁹ miközben „a nagyobb diákok úgy tudták vezetni a kisebbeket, hogy egyszerre tették fontossá számukra a hitbeli és a tudásbeli előrelépést”.³⁰ „A diákság legkiválóbbjai, akik a többiekre hatást gyakoroltak, hitben és erkölcsben példát tudtak mutatni ... lelkiisége és a szeretet pozitív hatással volt a többi diákra is.”³¹

Az Ifjúsági Gyülekezethez egyre többen kapcsolódtak, tisztelet és megbecsülés vette körül tagjait, s egyúttal a közösség működése nyomán az egymásra hangolódó figyelem által fegyelmezési gondok csökkenését is megsegítette az intézményben. S. Szabó József tehát olyan összetartást és egyúttal megtartó erőt alapozott meg az Ifjúsági Gyülekezet által az intézményben, amelynek szerepe volt abban, hogy „minél több fiatal hitre vezessen, és a hitre jutottakat hitben vezesse”,³² ezzel pedig a diákok tanulmányi előmenetele szempontjából is értékes támaszt nyújtott.

Az összetartó erő további értékét jelentette, hogy S. Szabó József szervezése nyomán olyan segítő tevékenységek is kibontakoztak, amelyekkel a nehezebb helyzetben lévő személyek, közösségek is közvetlen támogató kezet kaphattak: templomépítések és jótekingony célú egyesületek támogatása is megvalósult, valamint alapítvány létrehozása a reformáció 400 éves évfordulóján a szegényebb diákok támogatására: „iskolánk szegénysorsú, jó előmenetelű és valláserkölcsileg kifogástalan növendékeit kisebb-nagyobb segélyben részesítse”.³³ Mindezzel tehát az intézmény tehetséggondozó szellemisége valóban a diákok legjobb képességeire tudott építeni, így pedig igen sokan ebbe az erőforrásba kapaszkodva el is érhatték valóban értékes eredményeiket.

Egy végzős diák így búcsúzott az Ifjúsági Gyülekezettől: „Ez a nap kell, hogy örök hálát ébresszen bennünk Isten iránt, ki Szent Lelke erejével tömörített bennünket ez Ifjúsági Gyülekezetbe, mely a vallás és hazaszeretet szent érzéseit csepegtette szívünkbe... S ti, kedves ifjabb barátaink, ha szerettetek bennünket, kérünk, igyekezzetek különben lenni nálunk, mert ezzel nemcsak az alma maternek, nemcsak tanárainknak, nemcsak nekünk okoztok örömet, hanem hazátokat, Nagy-Magyarországot szolgáljátok.”³⁴

---

²⁹ NÉMETH (2013), 320.

³⁰ I. m. 326.

³¹ I. m. 320–321.

³² I. m. 683.

³³ *Gimnáziumi Értesítő* (1918/1920), 82.

³⁴ *Gimnáziumi Értesítő* (1928/1929), 59.

S. Szabó József pedagógusi szerepe és további kötődése a Debreceni Református Kollégium szellemiségéhez

S. Szabó József munkásságát mindvégig kísérte az átadott tudás minél sokrétűbbé tétele is. Ennek hű segítői a könyvek, mindezért nagy gondossággal kísérte figyelemmel a könyvtár állományát, törekedve annak folyamatos gyarapítására. Könyvdományok gyűjtése, országos ifjúsági kiadványok rendelése rendszeres volt az intézményben; példa járatott vallásos néplapokra: *Ébresztő, Igazmondó, Kis Tükör, Téli Újság*.³⁵ A szegény tanulók kölcsönözhatték is a köteteket, kiadványokat, ezzel is segítséget kapva ismereteiknek, a világra való rálátásuknak folyamatos fejlesztéséhez, gyarapításához.

Mindezen túl S. Szabó József nagy gondossággal munkálkodott tankönyvek átdolgozásán is: 5. majd 6. osztályosok egyháztörténet-tankönyvét készítette, 8. osztályosok tankönyvét konfirmációra előkészítő résszel látta el. A vallástanításról és annak módszertanáról írt tanulmányának sikere alapján az 1912-ben létesített vallástanárképesítő bizottság előadója és jegyzője lesz. A bizottság munkáját módszertani rend meghatározásával segíti, ezzel is támogatva a szakterület fejlődését, az elvárt ismeret- és készségrendszer tudatosítását, gyarapítását.

Mindezekon túl olyan diákközösség szerveződését is támogatta, amely a Kollégiumban végzettek közös gyökereire építkezve, kapcsolódásukat lehetővé téve további erőforrásokat is jelentett az intézmény számára: a Debreceni Református Kollégium Diákszövetségének megalakítását szorgalmazta, „szeretetre és egységre intette hallgatóságát”.³⁶ Kiemelendő, hogy mindez a trianoni békeszerződés aláírását követő években még jelentősebb támaszul szolgált, egyúttal erősítve a kapcsolatot más országos keresztyén diákszervezetekkel is.

Nyugdíjasként Cegléden élt. A gyülekezet aktív tagja, annak történetét feldolgozza, külön kitérve a ceglédi egyház lelkipásztoraira, a ceglédi református iskola történetére. 1942-ben széleskörű értékteremtő tevékenységei nyomán a Debreceni Egyetem teológia díszdoktora lett.

---

³⁵ BARCZA József (szerk.) (1988): *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya.
<https://core.ac.uk/download/pdf/35139652.pdf> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. február 28.).

³⁶ NÉMETH (2013), 684.

A Debreceni Református Kollégiumtól való nyugdíjba lépésének idején történt búcsúztatása munkásságáról és személyisége értékeiről szép megemlékezést is magában hordoz:

„S. Szabó József főigazgató úrban olyan energia és következetes fegyelmezési készség nyilvánult meg, akiben a mi nagy, fokozottabb követelményekkel fellépő iskolánk is mindig biztosan megtalálta a maga emberét. ...

A tanári munka értékét, függetlenül minden, bárhonnan jövő elismeréstől vagy kárhoztatástól, az adja meg, hogy hány ember lelkét tudja a maga ideáljai szerint formálni, a lelkét mozgató eszményekkel telíteni. És az, hogy vajjon át tudja-e sugározni a reá bízott lelkekbe a hit erősségét, a krisztusi lelkületre való törekvés erényét, jó és balsorsban az Isten kezére való ráborulás áldott nyugalmát? Ha ez magamban sincs meg, ha ezt csak hivatalból tanítom, de mint character indelebilis, az én lelkemnek nem alkotó eleme, minden tanításom hiábavaló.

Nagytiszteletű és Méltóságos Főigazgató Úr! Minden hivalkodás nélkül, mint aki évek óta rendszeresen eljárak ifj. gyülekezetének összejöveteleire, istentiszteleteire, ahol annyiszor éreztem, hogy uralkodni e világ felett nem tudomány, hanem hit, tanúságot tehetek, hogy itt a maga eszményei szerint alakította az ifjú lelkeket, és élete munkásságának legmaradandóbb emlékeit itt hagyja maga után, s az itt elvetett magvak teremnek legbővebben.”³⁷

S. Szabó József a következőképpen fogalmazott búcsúja során:

„Legmagasabbra fokozza pedig gazdagságomat az a boldogító valóság, hogy Magyarország egyik legrégebb, leghíresebb, legdicsőbb múltú tanintézetében ápolhattam a hitnek, tudománynak és hazaszeretnek megszentelt háromságát... Hogy mik voltak az én tanári pályám vezérlő csillagai, mik tanítási és nevelési elveim s eljárásom, mi volt nekem ez a kollégium, ahol életem javát leéltem, hűséggel és szeretettel átdolgoztam, arra most nem tudnék, de nem is óhajtok feleletet adni. Életem nyitott könyv, olvashat benne és belőle mindenki.

---

³⁷ *Gimnáziumi Értesítő* (1928/1929), 15–16.

Én csak azt érzem, hogy nagy kincsekkel, kötelességem hív teljesítésének tudatával, lelkiismeretem tisztaságával, hófehéren megőrzött eszményeimmel, a tudomány és műveltség iránti olthatatlan lelkesedéssel és ennek az egész nagy kollégiumnak szívemet elborító szeretetével kötöm ki élttem hajóját a nyugalom révében.”³⁸

Összességében S. Szabó József pedagógusi munkássága mind a diákok egyéni képességeinek kibontakoztatásában, mind közösségük összetartó erejének támogatásában jelentős szerepet töltött be, közvetlen személyes példát is nyújtva. A kitartás, az elmélyülés értékét, s ezzel az ismeretrendszer gyarapodását megsegítve a tanulmányok és a fegyelmzettség vonatkozásában is egyaránt meghatározó segítségül szolgált, tudásban és hitben egyaránt gazdagítva a diákokat. „Hosszú évtizedek munkájának eredményeképpen az intézményben folyó nevelés végre olyanná lett, amilyennek régóta szerették volna látni: hitvalló életre vezető és abban nevelő, tanító intézménnyé.”³⁹

Felhasznált irodalom:

- BARCZA József (szerk.) (1988): *A Debreceni Református Kollégium története*. Budapest, A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya.
<https://core.ac.uk/download/pdf/35139652.pdf> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. február 28.).
- FEHÉR Ágota (2022): A Debreceni Református Kollégium Ifjúsági Gyülekezetének szerepe az intézmény tehetséggondozó tevékenységeiben, In: Koncz István – Szova Ilona (szerk.): *Társadalmi problémaérzékenység – Szakmai megoldáskeresés. Professzorok az európai Magyarországgért. Húsz éve az európai Magyarország tudományos megújulása és a fiatal kutatók szolgálatában. A PEME XXIV. PhD-konferenciájának előadásai*. Budapest. 140–146.
<https://peme.hu/wp-content/uploads/2022/12/PEME-XXIV.-PhD-Konferencia-elektronikus-konyv.pdf>.
- GYÖRI L. János (szerk.) (2013): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma (1850–2012). Iskolatörténeti tanulmányok*. Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület.

---

³⁸ I. m. 17–18.

³⁹ NÉMETH (2013), 320–321.

KARÁCSONY Sándor (1931): *Leckék a leckéről*. Budapest.

(1943): *A magyarok Istene*. Budapest.

PAP Ferenc (2016): *Az egyházi év*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó.

SZETEY Szabolcs (2016): *Adatok a magyar református prédikációs gyakorlat újraértékeléséhez 1784–1878 között*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó.